

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

У статті висвітлено та проаналізовано тенденції розвитку вищої технічної освіти у країнах Європи, окреслено основні напрями модернізації української вищої технічної освіти.

Ключові слова: вища технічна освіта, глобалізація, реформування, Болонський процес.

Починаючи з кінця ХХ ст. у більшості країн – світових лідерів – провідну роль серед найважливіших факторів становлення нової економіки відіграють знання, освіта, рівень поширення яких можна вважати індикатором рівня життя. Тенденція останніх десятиліть щодо інтернаціоналізації освіти набуває якісно нових рис. Зростає суспільне усвідомлення того, що поняття універсальної професійної освіти, крім національного, повинно містити міжнародний елемент. За класичним визначенням, інтернаціоналізація освіти – це процес впровадження міжнародного виміру в такі функції навчального закладу, як викладання, дослідження, надання послуг.

У всьому світі відбувається реформування освіти, рисами якого є доступність освіти для широких верств населення, збільшення соціальної мобільності великих груп населення, виникнення нових форм фінансування вищої освіти, різноманіття систем освіти у світі, та як наслідок, падіння якості освіти [1, с. 32].

Стимулом розвитку та модернізації освіти в сучасному світі є глобалізація. У цьому контексті порівняльний аналіз освітніх систем є дуже актуальним. Отже, наразі існують потреби у реформуванні української вищої технічної освіти, викликані вимогами спільного європейського ринку праці та підвищенням конкурентоспроможності інженерів із високорозвинутих європейських країн, через підвищення важливості транснаціональної освіти.

Для України у культурно-цивілізаційному аспекті європейська інтеграція – це входження до єдиної сім'ї європейських народів, повернення до європейських політичних і культурних традицій. Як свідомий суспільний вибір перспектива європейської інтеграції – це вагомий стимул для успіху економічної та політичної трансформації, що може стати основою національної консолідації. Європейська інтеграція таким чином стає ключовою ланкою відкриття України світу, переходу від закритого тоталітарного до відкритого демократичного суспільства.

Виходячи із цього, висвітлення основних тенденцій вищої технічної освіти в європейських країнах є надзвичайно важливим.

Метою статті є аналіз і висвітлення деяких тенденцій розвитку вищої технічної освіти в рамках Болонського процесу та шляхів реформування вищої технічної освіти України в умовах інтеграції в Європейське Співтовариство.

Як зазначають фахівці, знаковим роком першої фази побудови європейського простору вищої освіти є 2010 р. Наступає час аналізу результа-

тів і корегування подальших дій у світлі потреби інтеграції української вищої технічної освіти в європейський простір. Саме тому підвищуються важливість порівняльних досліджень зарубіжної педагогіки для української освіти, що і зумовлює актуальність статті.

Аналізом і висвітленням тенденцій ВТО в Європі вже займалася низка науковців, таких як: Д. Бренан (якість ВТО у Німеччині), І. Вейланд, Н. Негребецька (вища технічна освіта у Франції), А. Чучалін та ін.

Мобільність, прозорість, конкурентоспроможність та відповідність дипломів зумовлюють орієнтири розвитку української вищої технічної освіти. В рамках транснаціональної освіти в Європі відбувається активізація академічної мобільності, яка характеризується розвитком різноманітних моделей міжнародної академічної співпраці та створенням міжнародних спільних програм навчання з визнанням спільних академічних ступенів. Покращуються національні системи забезпечення якості, розширюється автономія ВНЗ, розвивається економічна співпраця з питань визнання результатів навчання [5, с. 12].

В. Сенашенко зазначає, що інтеграція освіти та науки створює нову динаміку розвитку суспільства. Відбувається постійне оновлення професійної освіти відповідно до вимог технічного прогресу та промисловості, вводяться професійно орієнтовані програми навчання в університетах. Співпраця ВНЗ із промисловістю набуває все більш ефективних форм [2, с. 14].

Поняття глобалізації включає більш фундаментальні зміни у світі, які є відображенням транснаціональних потоків робочої сили і капіталів, породжують труднощі з вирішенням проблем довкілля на національному рівні, виявляють незахищеність соціальних інститутів перед ринковою кон'юнктурою тощо. Створення економіки, базованої на знаннях, здійснюється паралельно з посиленням інтернаціоналізації виробництва. Відповідно до тенденції глобального оновлення світу відбуваються радикальні зміни у змісті, формах, методах національних освітніх систем, впевнено поширюються в освітньому просторі інноваційні форми навчання [4].

Україна намагається покращити систему вищої освіти, інтегруючись у світовий простір вищої освіти. Участь України у Болонській системі розглядається у контексті зовнішньополітичного курсу країни, націленого на співпрацю з Європою.

Реалізація потенціалу сукупного та фрагментарного зарубіжного досвіду спирається на існування загальних пріоритетних напрямів систем освіти. Досвід модернізації системи ВТО у таких країнах, як Франція, Німеччина, Австрія та Швеція у контексті побудови спільного європейського освітнього простору може сприяти найбільш ефективному вирішенню актуальних завдань української системи вищої освіти [6].

На європейському рівні практичну реалізацію концепції інтернаціоналізації освіти здійснюють такі міжнародні організації, як Європейський центр вищої освіти ЮНЕСКО; комісія Ради Європи; Європейська асоціація міжнародної освіти; Європейська мережа національних інформаційних центрів академічного визнання і мобільності ЮНЕСКО і Ради Європи, ко-

тра об'єднує більше ніж 50 країн Східної, Центральної та Західної Європи, а також Австралію, Канаду, Ізраїль і США.

У багатьох країнах ВНТЗ вдалися до радикальних перемін, прагнучи адаптуватися до нових вимог, що висуваються перед освітою та завданнями, котрі виникають в умовах конкуренції. Головна мета – підвищення інституційної гнучкості та посилення адаптивного потенціалу ВНЗ та програм вищої школи. Ці реформи мають всеохопний характер і стосуються пропонуванних програм, академічної й організаційної структури, педагогічних процесів і методів викладання, фізичної інфраструктури та всього викладацького складу. Разом з цим у докладі Всесвітнього Банку (далі – ВБ) “Формування суспільства, заснованого на знаннях. Нові задачі вищої школи” (2001 р.) стверджується, що “сучасні технології – це не панацея. Для створення більш активного та інтерактивного навчального середовища у професорсько-викладацького складу має бути чітке бачення цілей новітніх технологій та найбільш ефективних шляхів інтегрування їх у структуру програм та засоби їх реалізації, тобто те, що спеціалісти називають “педагогічною інтеграцією”. Комбіноване навчання у режимі онлайн із заняттями традиційної форми дає студентам більше можливостей для людського спілкування та розвитку соціальних аспектів навчання через пряме спілкування, спори, дискусії та знаходження згоди” [7].

Прагнення України до інтеграції в європейський освітній простір зумовлює необхідність розв'язання комплексу завдань, пов'язаних із реформуванням національної вищої технічної школи та створенням якісної системи освіти, яка б відповідала світовим стандартам. Ректор НТУУ КПІ М. Згуровський зазначає: “Нові виклики ми повинні прийняти не тільки переносячи на наше підґрунтя досвід інших держав, але й пропонуючи європейському співтовариству свої доробки, досягнення, пропозиції, своє бачення проблем. Тобто потрібно досягти гармонійного поєднання європейських нововведень і кращих вітчизняних традицій. Але ми повинні відверто визнати, що за останні роки у сфері вищої освіти України, особливо технічної, накопичилися складні проблеми, вирішення яких залишається на порядку денному, навіть незважаючи на наявність чи відсутність таких факторів, як Болонський процес” [8].

Участь вищої освіти України в Болонських перетвореннях має бути спрямована лише на її розвиток і набуття нових якісних ознак, а не на втрату кращих традицій, зниження національних стандартів якості. Орієнтація на Болонський процес не повинна призводити до надмірної перебудови вітчизняної системи освіти. Інтеграційні перетворення та реформи, що відбуваються сьогодні в Україні, у тому числі й у освітянській галузі, вимагають критичної обережності при перенесенні нової освітньої практики або навчальних технологій з Європи та інших країн, що можливо лише за умови адаптації їх до ментального сприйняття українським суспільством з урахуванням сучасних освітянських вимог і реальностей. Поряд із вирішенням цілого комплексу організаційних питань у визначеному контексті вже сьогодні треба визначитися з національною політикою та стратегією

розвитку інженерної освіти та шляхом її реалізації, сучасними цілями, принципами і змістом спеціалізованої освіти, внести відповідні корективи у зміст завдань і функцій інженера [8].

Є такі вимоги, успадковані від минулого, якими нехтувати не можна. До них належать:

- необхідність засвоєння студентами знань із фундаментальних, загальнонаукових і загальнотехнічних предметів (вищої математики, фізики, хімії, нарисної геометрії та графіки, теоретичної механіки, опору матеріалів, деталей машин та теорії машин і механізмів, гідравліки, теплотехніки (теплофізики), загальної електротехніки, основ комп'ютерних знань тощо). Звичайно, обсяг і глибина цих знань змінюються залежно від фахового спрямування майбутніх випускників ВТНЗ;

- необхідність отримання професійних знань і професійної підготовки майбутніми спеціалістами;

- сьогодні дуже актуальною є гуманітарна освіта в межах загально-технічної підготовки – вивчення основ філософії, історії (у тому числі історії України), доскональне знання хоча б однієї іноземної мови, бажано англійської. Упровадження елементів гуманітарної підготовки спрямоване, у першу чергу, на розвиток усебічно розвинутої особистості.

Фахівці з вищої освіти визначають такі європейські принципи та напрями розвитку вищої технічної освіти:

1. Стає актуальним суттєве оновлення змісту та методики навчання, включення до навчальних програм управлінських, економічних і правових знань, поглиблене вивчення інформаційних технологій, основ інтелектуальної власності, іноземних мов тощо.

2. Вже має діяти виключно креативна методика навчання, основою якої є принцип “створи”, замість принципу “повтори”. Ця методика особливо благотворна саме в технічній освіті, де компонента знання є лише основою для здійснення компоненти уміння, де створення нового є метою технічної освіти, якій підпорядковані всі завдання, етапи та структура навчання.

3. З'являються нові сфери науки та технологій, які потребують змін традиційних університетських дисциплін. Виникає необхідність відходу від класичних методик, що ґрунтувалися на конкретних дисциплінах, і наближення до проблемно орієнтованих методів формування знань, а також зменшення дистанції між фундаментальними й прикладними дослідженнями.

4. З'являються нові сфери науки та технологій, які потребують змін традиційних університетських дисциплін. Виникає необхідність відходу від класичних методик, що ґрунтувалися на конкретних дисциплінах, і наближення до проблемно орієнтованих методів формування знань, а також зменшення дистанції між фундаментальними і прикладними дослідженнями [3; 4].

Отже, Україні потрібне таке середовище освіти, в якому прозорість різних структур буде поєднана з відкритістю національних систем для доступу та забезпечення академічної мобільності. Зростання мобільності студентів і співпраці викладачів сприятиме успішному опануванню вибраних

інженерних професій, покращенню системи працевлаштування університетських випускників, підвищенню українського статусу освіти загалом.

Можна зробити **висновок**, що для успішної інтеграції української вищої технічної освіти в європейський простір Україна має вирішити комплекс проблем, пов'язаних із реформуванням національної вищої технічної школи та створенням якісної системи освіти, яка б відповідала світовим стандартам.

Список використаної літератури

1. Высшее образование в XXI в.: подходы и практические меры / Качество высшего образования [окончание публикации реферата Рабочего документа Всемирной конференции ЮНЕСКО “Высшее образование в XXI в.: подходы и практические меры” (Париж, 5–9 октября 2000 г.)] // Альма Матер (Вестник высшей школы). – 2000. – № 1. – С. 30–37.

2. Сенашенко В.О. О структуре современного высшего образования / В.О. Сенашенко // Высшее образование в России. 2004. – № 4. – С. 14–18.

3. Глобализация и университет (сокращенное излож. доклада на конф. Ассоциации европейских университетов (КРЕ) в Валенсии в 2005 г.) / мат. подг. О. Долженко // Alma mater. – 2006. – № 4. – С. 3–8.

4. Скотт П. Глобализация и университет (сокращенное излож. доклада на конф. Ассоциации европейских университетов (КРЕ) в Валенсии в 1999 г.) / П. Скотт // Alma mater. – 2000. – № 4. – С. 3–8.

5. Трегубова Т.М. Академическая мобильность студентов как фактор подготовки конкурентноспособного специалиста в контексте Болонского процесса / Т.М. Трегубова // Данис ИПП ПО РАО, 2008. – 106 с.

6. Чучалин А. Качество инженерного образования: мировые тенденции в терминах компетенции / А. Чучалин // Высшее образование в России. – 2006. – № 8. – С. 9–17.

7. Формирование общества, основанного на знаниях. Новые задачи высшей школы / пер. с англ.; первонач. опубликов. в 2006 г. в США на англ. языке как Constructing Knowledge Societies: New Challenges for Tertiary Education. The World Bank. Washington, DC. – М.: Весь Мир, 2007. – 232 с.

8. Звернення ректора НТУУ КПІ М. Згуровського з проблем підготовки інженерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/bologna>.

Гурьева О.В. Направления реформирования высшего технического образования в условиях интеграции Украины в Европейский Союз

В статье рассмотрены и проанализированы тенденции развития высшего технического образования в странах Европы, определены основные направления модернизации украинского высшего технического образования.

Ключевые слова: высшее техническое образование, глобализация, реформирование, Болонский процесс.

Hurieva O. Areas of reform of higher technical education in the integration of Ukraine into the European Union

The main tendencies of the higher technical education in Europe have been analyzed. The main directions of improving Ukrainian higher technical education have been defined.

Key words: higher technical education, globalization, reformation, Bologna Process.